

BEELDENROUTE DEN HAM

Jan van der Kolk

Kunstkijkplezier in Den Ham

Toen in 2010 champagne werd getoost op de terugkeer van het kunstwerk 'Liggend naakt' van Charlotte van Pallandt realiseerde ik me dat het dorp Den Ham toch erg trots moet zijn op dit beeld van Nederlands bekendste beeldhouwster uit de vorige eeuw.

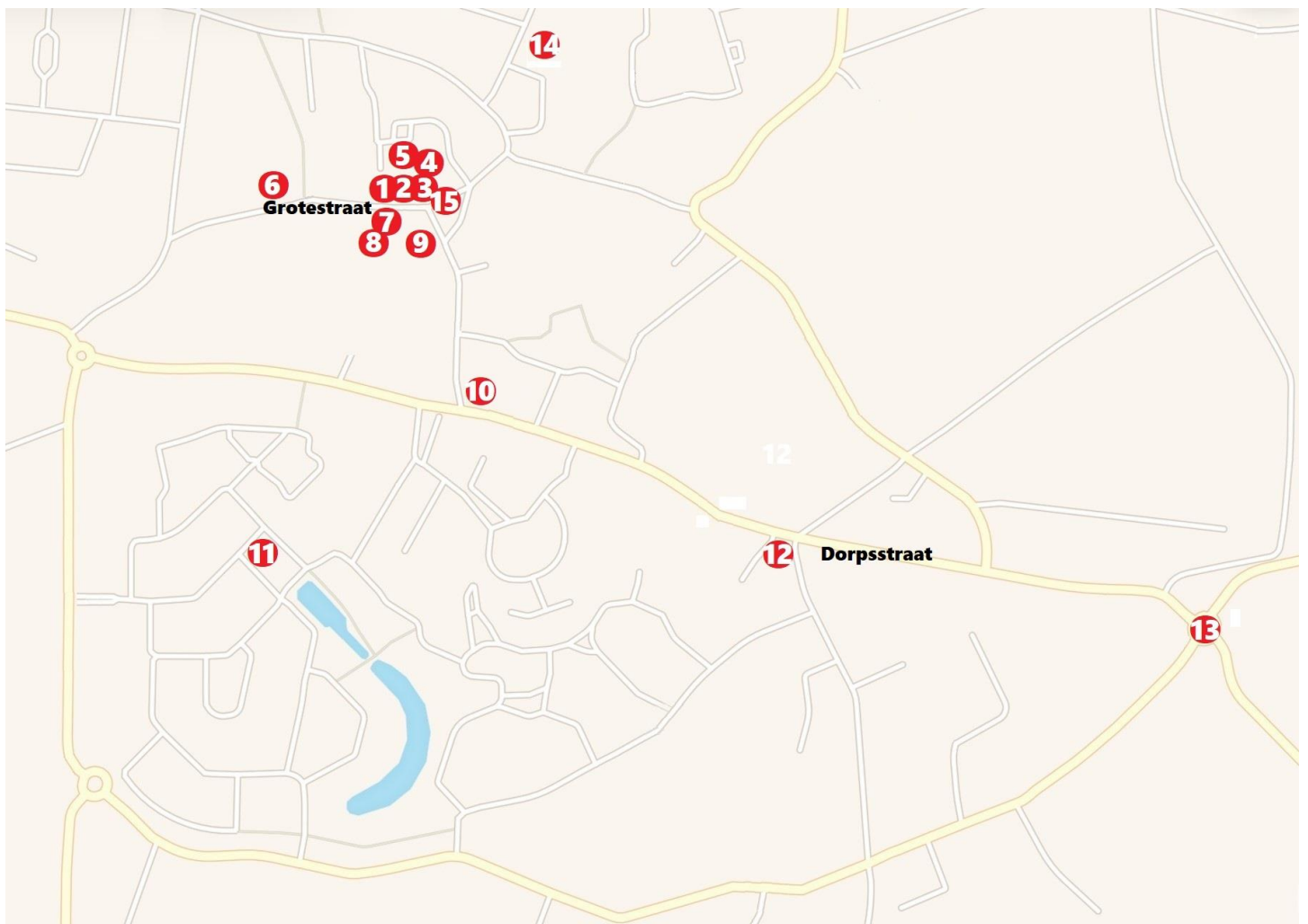
Maar niet alleen op dit beeld. Den Ham is de afgelopen decennia verrijkt met meerdere mooie kunstwerken in de openbare ruimte. Veelal kunstwerken die gemaakt zijn door gerenommeerde kunstenaars. Met deze Beeldenroute Den Ham neem ik u mee langs vijftien beelden die eigenlijk op korte afstand van elkaar zijn te bekijken. Voor de eerste drie kunstwerken moet u in het Middendorpshuis zijn. Wellicht kunt u dan ook nog een lopende expositie van de St. Expositiehuis Den Ham bezoeken.

In dit boekje staan alle 15 kunstwerken afgebeeld en leest u informatie over de beelden en hun kunstenaars.

De locaties van de beelden treft u hieronder aan. Deze beeldenroute kan gelopen worden volgens de nummering.

Ik wens u veel kunstkijkplezier.

Jan van der Kolk

Charlotte Dorothee barones van Pallandt (Arnhem 1898 – Noordwijk 1997) bestreed haar eenzaamheid door te tekenen, trouwde met diplomaat J. A. Z. Graaf van Rechteren Limpurg, verhuisde naar Zwitserland, scheidde en koos daarna voor zichzelf én het kunstenaarschap. In Parijs nam ze teken- en beeldhouwles. In Nederland en in Frankrijk experimenteerde ze met beeldhouwen. Rond haar 50ste begon na haar Amsterdamse solotentoonstelling pas haar carrière als beeldhouwer. Belangrijke inspiratiebron was het Amsterdamse naaktmodel Truus Trompert. Van haar maakte ze 15 jaar lang talloze tekeningen en sculpturen. Van Pallandt is de grondlegster en de 'grande dame' van de Nederlandse beeldhouwkunst van de 20ste eeuw. Haar bekendste beeld is 'Wilhelmina'. In 1978 riep ze de tweejaarlijkse Charlotte van Pallandtprijs uit als aanmoediging voor veelbelovende Nederlandse beeldhouwers onder de 35. Haar werk was te zien op meer dan 110 exposities.

1 Juliana In 1953 vroeg de Provincie Gelderland aan Van Pallandt om een portret te maken van koningin Juliana. Middels foto's maakte ze een redelijk gelijkende buste. Maar toen Van Pallandt later werd uitgenodigd om bij de koningin te komen theedrinken, vond ze dat Juliana er heel anders uitzag: "Veel mooier, veel interessanter dan al die staatsfoto's. Ze maakte een geweldige indruk op me. Ik ben direct naar huis gereden en heb het echte portret gemaakt. In een half uur tijd! Geen wapperende haren, geen kroon, het haar in een netje en die gevoelige, kwetsbare uitdrukking van 'Wie ben ik dat ik dit mag doen?' Zo menselijk. Dat werd het goede portret." Deze beeltenis staat aan het begin van een reeks meesterlijke portretten. De v.m. gemeente Den Ham kocht in 1972 een kopie voor de raadszaal. Nu staat het in het Middendorpshuis.

9 Liggend naakt Na een serie kleine gipsen beeldjes hakte Van Pallandt in 1963 'Liggend naakt' uit kalkzandsteen. Dit beeld staat in Aerdenhout. Hier ligt de exacte kopie, maar dan in brons. Model stond Truus Trompert. Ter verfraaiing van het nieuwe gemeentehuis kocht de v.m. gemeente Den Ham dit beeld in 1970 via Dirk Hannema in Heino. Het werd neergevlid achter het gemeentehuis. Het naar later bleek misgegoten beeld kon niet meer gerepareerd worden en werd in 1989 opnieuw gegoten. Het kreeg een plek voor het gemeentehuis. Toen het gemeentehuis in 2007 verkocht werd, kon het daar niet langer blijven en kwam het in 2010 hier op de Eierhal aan de Brinkstraat.

Janny Brugman – de Vries (Sneek 1918 – Almelo 2006) ontving haar opleiding aan de Nutskweekschool in Nijmegen en aan de Kunstacademie in Arnhem afdeling beeldhouwen. Na haar eindexamen boetseerde ze vooral portretten en klein plastieken. Ze trouwde met de Almelose kunstschilder Berry Brugman. Ze maakte oorlogsmonumenten in o.a. Westerhaar-Vriezenveensewijk, Goor en Zwanenburg. Daarnaast maakte ze vele beelden in brons en steen, plastieken en mozaïeken. Ze voelde zich sterk aangetrokken tot de toegepaste kunst in de architectuur en de vrije beeldhouwkunst.

2 Duif op eieren Dit polyester wandplastic werd in 1976 ter verfraaiing van de trouwzaal in het v.m. Hammer gemeentehuis opgehangen. Het is een gestileerde weergave van een trouwdag en symboliseert het huwelijk met een duif op een nest eieren. Sinds de sluiting van het gemeentehuis in 2007 hangt dit plastic in het Middendorphuis.

4 De drie vorstinnen Ter ere van het 25-jarig ambtsjubileum van koningin Beatrix schonk Brugman – de Vries in 2005 haar eigen bronzen plaquette 'Drie vorstinnen van Oranje' aan de Oudheidkundige Ver. Den Ham-Vroomshoop. Zo nam ze stillerjes wraak op het Almelose gemeentebestuur, dat het origineel op een onopvallende plek in het stadhuis hing: "Zo krijgt het eindelijk de plaats die het verdient." Ze maakte de plaquette met Beatrix, Juliana en Wilhelmina in de jaren '70 ter ere van de opening van het nieuwe Almelose stadhuis. Ze had veel waardering en bewondering voor deze drie sterke vrouwen. Een hele middag lang poseerde prinses Beatrix voor haar op kasteel Drakestein. Natuurlijk spraken ze samen veel over beeldhouwkunst. Toen het reliëf van prinses Beatrix af was, kwam ze op het idee om de drie vrouwen van Oranje te boetseren. Het portret in reliëf van koningin Wilhelmina, die ze zelf nooit ontmoette, boetseerde ze aan de hand van foto's.

Na haar overlijden in maart, verrichtte dochter Saskia Thomassen - Brugman op 29 april 2006 de officiële onthulling in de Kruidentuin.

3 Drie glasplastieken Dit glasplastic werd in 1976 ter verfraaiing van de raadszaal opgehangen. Na sluiting van het Hammer gemeentehuis verhuisde dit driedelige plastic in 2007 naar het Middendorpshuis.

5 De nijvere huisvrouw In 2003 onthulde de hoogbejaarde, maar zeer vitale, kunstenares Brugman opnieuw haar kunstwerk 'Ode aan de degelijke huisvrouw': "Deze plek is de meest wenselijke. Hier in de Kruidentuin kun je even tot rust komen van alledaagse beslommingen. Ik ben heel tevreden zoals het kunstwerk hier nu staat. Alle lof voor de mensen die zich hiervoor hebben ingezet en hier hun zweetdruppels voor hebben laten vallen, want het is natuurlijk niet niets om met elkaar die zware stukken steen op de juiste plaats te krijgen. Dat is bijzonder goed gelukt! Het is mooi schoon gemaakt. Ik ben er zeer tevreden over." Dit kunstwerk lag jarenlang opgeslagen op de gemeentewerf.

De kunstenares sprak bij de onthulling over dichter Salomo. In Spreuken 31 vers 10-31 kreeg zij destijds de inspiratie voor het maken van dit kunstwerk: "Het is in 1956 voor de Chr. Nijverheidsschool voor meisjes Prinses Beatrix in Vroomshoop gemaakt, maar dit geldt voor alle tijden en ook voor alle mensen." In Spreuken 31 staat te lezen: "Een deugdzame vrouw is de kroon van haar man". Brugman: "Beschreven wordt hoe zij met haar dienstmaagden omgaat. Ook de dienstmaagden worden weer opgeleid om later een ijverige en nuttige vrouw in het gezin en in haar omgeving te zijn. Ze houdt zelfs haar lamp 's nachts brandende, zo ijverig. Bovenaan in het kunstwerk staan de mannen: zij prijzen haar in de poort. Dus wat ook heel belangrijk is, is de waardering die de vrouw krijgt voor alles waar ze zich voor inzet. Ik hoop dat als ze hier rondlopen in de tuin en naar dit beeld kijken dat ze daar dan nog even aan denken."

Kees Huigen (1952) is afgestudeerd aan de Kunstacademie Enschede in de richting ruimtelijke vormgeving. Naast zijn werk als kunstenaar werkt hij als docent beeldende vorming. In zijn werk probeert hij uitdrukking te geven aan zijn verwondering over ons bestaan. Hij maakt deze tastbaar en in zijn muziek hoorbaar. De laatste jaren werkt hij vaak in opdracht voor gemeenten, scholen, kerken, bedrijven en particulieren.

15 Hej 't al eheurd? Bij de herinrichting van de Brink in 1992 werd het bronzen beeld 'Hej 't al eheurd?' geplaatst. Met dit passende beeld op deze plek drukt Huigen de sociale meelevendheid uit met het wel en wee van de dorpsgemeenschap, waar mensen nog niet anoniem aan elkaar voorbij leven. Twee boertjes nemen er uitgebreid de tijd voor om de laatste wetenswaardigheden uit te wisselen. Huigen: "In grote steden leven mensen anoniem, maar in een dorp als Den Ham kennen de mensen elkaar. Soms wordt daar wel eens negatief over gesproken. Ik vind dat die betrokkenheid op een positieve manier moet worden benaderd, want bij een nieuwtje zijn de mensen altijd vrij snel op de hoogte". Huigen gebruikte voor dit beeld fictieve personages.

7 Oorlogsmonument Dit monument, dat op 4 mei 2009 onthuld werd, is een hoge bronzen sculptuur in de vorm van vlammen. In het vuur zijn de silhouetten van een groep mensen uitgespaard. Het stelt een toorts voor met een voetstuk en vuur.

Op het voetstuk van de natuursteen diabas staan op een glasplaat met een gekartelde rand dertien namen van gevallen vermeld. Twee van de gevallen sneuvelden bij de Duitse invasie in de meidagen van 1940. Zeven kwamen om vanwege hun verzetsdaden. En vier mensen stierven als gevolg van de oorlog. In 2017 werden ook de namen van vijf Joodse inwoners toegevoegd. Zij werden via Westerbork vervoerd naar Sobibor in Polen, waar ze een paar dagen later vermoord werden.

Als tekst is te lezen: 'Uit respect voor hen die vielen'.

Huigen: "Het beeld staat als een toorts om de herinnering levend te houden aan hen, die weggenomen zijn door het oorlogsgeweld. Mensen zijn door het vuur gegaan en hebben de hoogste prijs moeten betalen. Het vuur van de oorlog heeft hen weggenomen. De leegte die achterbleef is blijvend."

Julia M. Thorn Leeson – Van Verschuer

(Mook 1926) groeide op in haar geboorteplaats Plasmolen waar het landgoed van haar grootouders lag. De natuurschoon van dit landgoed was voor haar steeds een bron van inspiratie. De Tweede Wereldoorlog maakte een einde aan haar prille schilderscarrière en zij volgde een beeldhouwopleiding aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Daar leerde zij ook haar toekomstige echtgenoot kennen; de graficus en ontwerper Erik Thorn Leeson. Van Verschuer behoort tot de beste beeldhouwers van ons land. Naast beeldhouwwerken maakte zij grafisch werk, tekeningen, penningen en ontwerpen voor keramiek. In Zaandam, Breda, Nijkerk en Beesd zijn beelden van haar te zien in de openbare ruimte.

6 Voorlezende vrouw met kind Bij de oplevering van het nieuwe postkantoor en de vier bejaardenwoningen is dit beeld in 1988 aangeboden door de bij de renovaties betrokken bedrijven. Het voorlezen is een link naar het onderwijs in de vroegere Gemeenteschool aan de Grotestraat.

Titus Jules Gerard Leeser (Keulen 1903 – Zwolle 1996) kreeg zijn opleiding aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Daarna ging hij naar de Akademie der Bildende Künste in München. Hij raakte bevriend met de schrijvers Bloem, Roland Holst, Vasalis en acteur Van Dalsum. Hij werkte als docent tekenen en ontwierp boekomslagen voor verschillende uitgeverijen. Verder ontwierp hij aanplakbiljetten en reclamegrafiek. In 1950 ontving hij de Prijs van het Kunstenaarsverzet. Door hem ontworpen monumentale werken ter herdenking van de oorlog en de gevallen staan in Zwolle, Ommen en Markelo. Ook beitelde hij de tekst op de keisteen op het graf van Jordens. Deze ligt begraven nabij de Regge achter kasteel Eerde. Leeser zat in tal van kunstorganisaties. Hij exposeerde o.a. in Sonsbeek, Pulchri en het Gemeentemuseum van Arnhem. Werk van Leeser is opgenomen in de collecties van het Museum Henriette Polak in Zutphen en in museum De Wieger in Deurne. Leeser was sinds zijn kinderjaren actief in de scoutingbeweging. Vanaf 1932 woonde en werkte Leeser ongeveer 35 jaar op landgoed Eerde tussen Den Ham en Ommen.

8 Oorlogsmonument Kort na de bevrijding is op initiatief van een plaatselijk comité en met toestemming van de gemeente deze gedenksteen met gebeitelde tekst aangebracht. Dit monument is een plaquette van grijze natuursteen.

Roelien Eenkhoorn (*Utrecht 1971*) volgde een opleiding aan de ArtEZ Hogeschool voor de kunsten (v.h. AKI) in Enschede – BA Fine Art, vakgroep gemengde media en rondde deze in 1998 met succes af. Zij werkt als beeldend kunstenaar aan diverse projecten en vaak in opdracht voor gemeente en bedrijven. Voor de gemeente Enschede maakte ze een monumentaal betonnen zitobject. Haar autonome werk bestaat veelal uit figuratieve ruimtelijke beelden. De thematiek speelt meestal rondom de menselijke emotie. Het werken met keramiek, gips en gietsteen of beton heeft haar voorkeur. “Het is heerlijk om de fase van het ontwerpen en het creatief proces te doorleven en daarna te arbeiden en te zweten op de realisatie en techniek.”

10 Kleikop Dit beeld zit vol beweging, want van welke kant waait de wind? Nadat in 2006 dit beeld van Eenkhoorn deel uitmaakte van de expositie ‘Buitenbeeld’ van de St. Expositiehuis Den Ham, werd het door de gemeente Twenterand aangekocht. Het in aluminiumbeton gegoten beeld kreeg eerst een plek op de Eierhal aan de Brinkstraat. In 2013 werd het herplaatst op de hoek Dorpsstraat – Brinkstraat.

Ronald A. Westerhuis (Tiel 1972) is een Zwolse kunstenaar en de ontwerper van internationale landkunstbeeldhouwwerk projecten en tal van monumentale stalen sculptuur stukken voor zowel de openbare ruimte en particuliere collecties. Westerhuis is gefascineerd door roestvrij staal. De onverwoestbaarheid, de zware constructie en koude uitstraling van het materiaal lenen zich perfect voor zijn enorme sculpturen. Zijn kunstwerken hebben een hoog eeuwigheidsgehalte en zijn ware landmarks, 'the sky is the limit'. Zijn credo: 'Een groot sculptuur gaat door waar de natuur ophoudt'. Dit monumentale kunstwerk vormt een harmonieuze overgang tussen natuur en cultuur. Hij gelooft in de impact van een groot beeld. Zijn monumentale beelden worden wel getypeerd als strak, maar ook als 'kwetsbaar met een hoog aaibaarheidsgehalte'. Westerhuis heeft zich razendsnel ontwikkeld tot een internationaal bekend kunstenaar. Hij exposeerde tijdens Floriade 2002, maakte grote land art projecten in Hardanger en Lankhorst, ontwierp sculptuur Holland Heineken Huis Athene, verkocht kunstwerk aan Prins Albert van Monaco, maakte Olympische Vlam voor Olympische Spelen Peking (Beijing), creëerde sculptuurprojecten voor Shell Amsterdam, ontwierp zes kolossale beelden voor Wereldtentoonstelling Shanghai en maakte Rawsome! voor Museum de Fundatie en Mojo Concerts/Lowlands.

13 geen titel In 2007 maakte Westerhuis speciaal voor deze rotonde dit herkenningsteken als landmark. Aanrijdend vanuit vier richtingen ziet men dit object, wat met zijn glanzend stalen kern de omgeving reflecteert.

Antoinette Ruiter (Losser 1946) is opgeleid door de Oldenzaalse kunstenaar Jan Kip. Ze werkte 20 jaar met hem samen. Na zijn overlijden nam Ruiter zijn atelier over en vestigde zich als beeldhouwer. Het brons gieten leerde ze in de praktijk. Ruiter legt zich vooral toe op herkenbare beelden in brons, figuratief of meer gestileerd. Naast vrij werk, wat zij in haar galerie tentoonstelt, maakt zij ook veel in opdracht, waaronder meerdere standbeelden (serie beelden bij Weemecentrum in Vriezenveen). Haar favoriete onderwerpen put zij uit de praktijk van het dagelijkse leven. Na het gieten in brons worden de sculpturen in diverse kleuren afgewerkt in haar atelier.

11 Vrouw met kind Tijdens de officiële opening van de woonwijk Zuidmaten II onthulde wethouder Auke Koops van 't Jagt samen met enkele buurtbewoners op vrijdag 27 juni 2008 dit kunstwerk aan De Vloedgraven. De betrokken aannemers, ontwikkelaars en de gemeente Twenterand stelden gezamenlijk een bedrag beschikbaar voor de aanschaf van het kunstwerk. Het is voor het eerst dat een wijk in Twenterand op zo'n feestelijke wijze werd geopend.

12 Koe Vanwege een drastische verbouwing van het kantoor van de Vereniging voor Veehouderijbelangen Den Ham en Omstreken en de overname door het Overijssels Rundvee Syndicaat werd dit voor iedereen herkenbaar beeldend kunstwerk in 1988 geplaatst. Deze koe symboliseerde heel duidelijk de belangen van de vereniging. Gekozen werd voor deze koe, omdat de veehouderij door de eeuwen heen in de voormalige gemeente Den Ham en Omstreken een zeer belangrijke rol speelde in het economisch leven. De koe kreeg een plek voor het kantoorgebouw aan de Dorpsstraat 43 en vergrootte zo de herkenbaarheid van het ORS. Samen met de er tegenover gelegen Coöperatieve Aankoopvereniging Den Ham en de Coöperatieve Zuivelfabriek 'De Eensgezindheid' belichaamt dit kunstwerk een trits van landbouw- en veehouderijactiviteiten in het dorp Den Ham. Jan Kip uit Oldenzaal was met dit kunstwerk begonnen. Vanwege zijn plotselinge overlijden maakte Ruiter dit beeld af. Na beëindiging van het ORS in Den Ham werd in 1994 het beeld naar hier verplaatst.

14 Bokspringer In het kader van de Beeldende Kunst Regeling, waarbij 1% van de bouwkosten besteed moest worden aan kunst, is dit beeld in 1981 aangekocht bij de nieuwbouw van sportzaal De Beukenhage.

Charlotte van Pallandt
Titus Leeser Roelien
Eenkhoorn *Julia van*
Verschuer Ronald A
Westerhuis Antoinette
Ruiter **Kees Huigen**
Janny Brugman-de Vries